

ЕТНОЛІНГВІСТИКА

ПОЛІСЬКІ ЛЕГЕНДИ ПРО ВСЕСВІТНІЙ ПОТОП

doi: 10.12958/2227-2631-2019-1-40-46-54

Антоніна Плечко,

старший викладач кафедри іноземних мов

Житомирського національного агроекологічного університету

<https://orcid.org/0000-0002-4739-0750>

У статті здійснено лексикографічний аналіз лексем *потоп*, *повінь*, *наводок*, *ковчег* та інших на основі автентичних фрагментів текстів вірувань поліщуків про Всесвітній потоп, що репрезентують важливий пласт духовної культури сучасного Середнього Полісся України.

Мета статті – проаналізувати традиційні вірування про *потоп* у духовній культурі мешканців Середнього Полісся. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: узагальнити матеріали сучасних досліджень про Всесвітній потоп, здійснити системний опис традиційних вірувань про потоп у середньополіському діалекті крізь призму цілісного культурного тексту, порівняти функціонування лексеми *потоп* у лексикографічних джерелах та сучасних віруваннях поліщуків.

Джерелами дослідження слугували польові записи середньополіських вірувань про Всесвітній потоп, зібрані в п'ятдесяти п'яти населених пунктах Житомирської та Рівненської областей у 2010 – 2012 роках. У поліських оповідях про потоп виділено такі мотиви: *мотив дощу*, *мотив великої води*, *мотив ковчега*, *мотив Ноя*, *мотив присутності злого духа на ковчезі*, *мотив райдуги* тощо. Найбільш поширеними у віруваннях поліщуків є 2 мотиви: *мотив ковчегу (корабля, лодки)* (49%) та *мотив Ноя* (47%).

Представлені фрагменти текстів середньополіських вірувань про потоп засвідчують збереження структури міфу про Всесвітній потоп, подібний до біблійного, хоч і мають деякі специфічні особливості в деталях змісту. На основі семантичного аналізу лексем *потоп*, *повінь* та *наводок* викладено авторську інтерпретацію їхнього функціонування: лексема *потоп* за семантикою більш пов'язана з характеристикою давнього *Всесвітнього потопу*, а лексеми *повінь* та *наводок* переважно функціонують у процесі опису сучасних гідросферних стихійних лих, що супроводжуються розливом водойм.

Ключові слова: Всесвітній потоп, мотив дощу, мотив ковчега, мотив Ноя, мотив злого духа, мотив райдуги.

The author of the article makes a lexicographical analysis of lexical items „flood”, „deluge”, „freshet” and others. The analysis is based on the authentic fragments of Polishchukys' beliefs about the Deluge. These beliefs are

considered to be an important part of modern Ukrainian Central Polissia's spiritual culture.

The paper is aimed at analyzing the traditional beliefs about the flood in the spiritual culture of the Central Polissia inhabitants. For the purpose of achieving the goals, the following tasks are to be carried out: to analyse and generalize the materials of modern studies on the Deluge; to carry out a systematic description of the traditional beliefs about the flood in the Central Polissia dialect based upon the analysis of a holistic cultural text; to compare the functioning of the lexeme flood in lexicographic sources and modern beliefs of Polishchukys.

The results of the ethnographic fieldwork prove that Polishchukys know about the legend of the deluge more than about the legend of the world creation. The following motifs can be distinguished in the Polissia stories about the deluge: the motif of rain, the motif of great water, the motif of the ark, the motif of Noah, the motif of the evil spirit on the ark, the motif of the rainbow, etc. Two motifs are considered to be the most common in Polishchukys' beliefs: the motif of the ark (ship, boat) (49%) and the motif of Noah (47%). The presented fragments of texts of the Central Polissia beliefs about the deluge testify to the preservation of the structure of the myth about the Noah's Flood, similar to the biblical. Although they have some specific features in the details of the content.

Key words: the Deluge, the rain motif, the ark motif, the motif of Noah, the motif of the evil spirit, the motif of the rainbow.

Вступ. Серед екологічних катастроф сучасності повінь є поширеним стихійним лихом, що не лише негативно впливає на довкілля, а й порушує нормальну життєдіяльність населення, призводить до руйнувань і нищення матеріальних цінностей. На жаль, починаючи від Всесвітнього біблійного потопу й до сьогодні, вода, що затоплює все навколо, є непередбачуваною стихією. Тому така екологічна катастрофа сучасності, як повінь, стає об'єктом дослідження не лише природоохоронців, екологів, політиків, а й журналістів, літературознавців та етнографів.

До найдавніших пам'яток, що зберегли інформацію про повені на конкретній території, належать не лише народні вірування та перекази про *Всесвітній потоп*, а й літописні записи часів Київської Русі. Зокрема, понад тисячоліття тому (945 року н.е.) древлянські послы, які прибули на зустріч до київської княгині Ольги, побачили повністю залитий водою київській Поділ, спричинений розливом Дніпра (Цалик). Також 1128 року монастирські літописці зафіксували в Києві один з рекордних розливів у Києві: „*В се ж літо бисть вода велика, потопа люди и жита, и хороми унесе*”. Тобто потоп не лише позаливав вулиці, якими неможливо було ані пройти, ані проїхати, але й зруйнував будинки, знищив городи й присадибні ділянки киян (Цалик).

Спробуємо узагальнити матеріали польових досліджень середньополіських вірувань про *Всесвітній потоп*, зібрані на території Середнього Полісся України в 55 населених пунктах Житомирської

та Рівненської областей у 2010 – 2012 рр. У ХХІ столітті не втрачає актуальності проблема збирання й накопичення інформації про традиційну народну культуру поліського ареалу, оскільки вона залишається цінним матеріалом для наукових досліджень у різних галузях наук. Отже, актуальність нашого дослідження зумовлена недостатньою вивченістю середньополіських вірувань про *потоп* (Плечко, 2016) в етнолінгвістичному аспекті.

Мета статті – проаналізувати традиційні вірування про *потоп* у духовній культурі мешканців Середнього Полісся. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: проаналізувати й узагальнити матеріали сучасних досліджень про Всесвітній потоп; здійснити системний опис традиційних вірувань про потоп у середньополіському діалекті на основі аналізу цілісного культурного тексту; порівняти функціонування лексеми *потоп* у лексикографічних джерелах і сучасних віруваннях поліщуків. Об'єктом дослідження є традиційні уявлення про *потоп* у віруваннях поліщуків та їх номінація. Предмет дослідження – номінативні й семантичні процеси в системі номінації міфічних середньополіських вірувань про *потоп*.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема *Всесвітнього потопу* поширена в народів світу, зокрема відзначаємо її в найдавніших міфологіях: шумеро-аккадській, китайській, давньоіндійській, давньоєгипетській, давньогрецькій тощо. Концепція знищення світу через воду чи вогонь, холод чи сніг наявна в іранській та індійській міфологіях, в описаному міфі Платона про Атлантиду (Афанасьєв, 1995, с. 220; Токарев, 2008, с. 819 – 820). Біблія також містить оповідь про *Всесвітній потоп*, у якій можна виділити такі епізоди: рішення Бога покарати людей за гріхи, вибір праведного Ноя серед людей, побудова ковчегу Ноем, взяття в ковчег сім'ї Ноя та всіх тварин по парі, дощ, що тривав 40 днів і ночей, знищення всього живого потопом (окрім тих, хто перебував у ковчегу), плавання ковчегу водами впродовж 150 днів, спадання води, політ крука та двох голубок у пошуках вільної від води землі, вихід родини Ноя та тварин із ковчегу на звільнену землю та поява в небі веселки на знак домовленості між Богом і людьми (Книга Буття, розділ 6 – 8). Слов'янські вірування про потоп свого часу докладно описали О. Афанасьєв, О. Белова, С. Токарев (Афанасьєв, 1995, с. 220 – 221; Толстой, 2009, с. 221 – 222; Токарев, 2008, с. 819 – 820). В етнографічній розвідці С. Жили відзначаємо опис історичного періоду, який етнограф називає *Потанов* – танення льодовика (10 тис. років тому), розливи Древніх Вод, величні річища, Період Старої Історії, поділений на два періоди: те, що було до Потанова, і те, що було після Потанова – це перекази про Потоп (Жила, 2006, с. 47). Заслугує на увагу й сучасне трактування *Всесвітнього потопу*, зокрема, версія про те, що історія біблійного потопу пов'язана саме з нашими пращурами й відбувалась 7,5 тис. років тому на території Чорного моря, де раніше, до загального потепління, було прісноводне озеро (Мойсеєнко, 2008).

Виклад основного змісту. Матеріали польових досліджень указують на те, що легенда про потоп більш znana поліщуками, ніж легенда про створення світу. Результати опитування показали, що 64% респондентів вільно переповідають біблійну легенду про потоп, але 36% людей не можуть її переповісти й мотивують це тим, що *не чу́ли, не пам'ятають; чу́ли, але забу́ли* (Вст, Жрб, Крс, Чбн, Стр, Прж, Блк, Прг, Рдв, Уст, Лтк, Рсн, Срл, Обл, Птв, Мйс, Мрн, Дтк, Дрд). На нашу думку, збереження в пам'яті переказів про Всесвітній потоп можна пояснити страхом перед цією природною катастрофою, і тому, коли починається сильний дощ чи злива, людина часто асоціює його з потопом, карою Господньою: *це бу́ла зал'іва. У тр'їцат' тр'єт'ому ро́це теж така бу́ла зал'іва: дошч л':е да л':е, йак к'іне́ц' св'єту, пото́п* (Кшн).

Усі інформанти одностайно переповідають легенду про потоп, згадуючи дощ, Ноя та ковчег. Лише в одному випадку зазначено, що *коліс' потоп'іло́с'а багáто наро́да, бо зроб'іло́с'а прова́л':е, потону́у усє́ї м'ір, оста́лис'а то́к'і і́збрания́е* (Слц).

Результати анкетування засвідчують, що 36% інформантів дотримуються думки, що потоп викликаний дощем (Ігн, Пщ, Срк, Чрв, Кшн, Бвс, Мдв, Мкл, РБ, Хрс, Вшв, Дбв, Рдн, РдУ, Срн, Крч, Лпк, Брст, Чдл, Глн): *со́рок дн'ів не йшо́у, а л':а́у́с'а* (РдУ), *Бог отвори́у н'еб'є́снийє о́кна і ли́л'ас'а вода́. І зали́ло гет'усе* (Яцк). Подекуди відзначаємо інше трактування (мотив великої води): *Вода́ йшла н'є́изв'є́сно отку́да, це н'є дошч, йшла в'ел'і́ка вода́ – це пото́п* (Тх); *пото́п – це прибува́ла вода́ здорóва* (Кхр).

У поліських оповідях про потоп можна виділити такі мотиви: *мотив дощу, мотив великої води, мотив ковчега, мотив Ноя, мотив злого духа на ковчезу, мотив райдуги* тощо. Найбільш поширеними у віруваннях поліщуків є 2 мотиви: *мотив ковчезу (корабля, лодки)* (49% – 27 н.п.: Пщ, Птп, Срк, Тх, Чрв, Чпв, Бвс, ЧВ, Мкл, Лзн, РБ, Мжр, Вшв, Дбв, Млн, Рдн, РдУ, Срн, Крч, Кхр, Мшв, Яцк, Брст, Япл, Чдл, Брв, Глн) та *мотив Ноя* (47% – 26 н.п.: Ігн, Пщ, Птп, Срк, Тх, Чрв, Бвс, ЧВ, Мдв, Лзн, РБ, Мжр, Вшв, Дбв, Млн, РдУ, Срн, Крч, Кхр, Яцк, Лпк, Брст, Япл, Чдл, Брв, Глн). Пропонуємо деякі з них:

Но́ї зроб'і́у коу́чє́г. Бог так сказа́у йому́ наперед. Бо л'у́де ста́ли пога́н'і. Со́рок дн'і́у ішо́у дожд', ўсе л'у́де потоп'і́у. Но́ї із свої́м с'ім'є́ством і тварі́нками оста́у́с'а в живі́х. Від Но́їа поча́у́с'а нові́й св'є́т (Ігн).

Госпо́д' сотвор'і́у чолов'є́ка, в'єру́йущ'і́х ма́ло бу́ло, од'ін Но́ї то́к'і, і Госпо́д' возва́у до Но́їа: „Но́ї ти од'ін пра́в'едни́й, мо́я душі́а бо́л'ше н'є мо́же знóс'і́т' то́го б'ез'акóн'і́я, зглад'у́ ўсе пото́пом, водо́йу”. Сто два́цат' дн'є́й Но́ї роб'і́у коу́чє́г, і ко́жен уда́р молотка́ возв'єшча́у про те, шо бл'і́з'і́ца пото́п. Ал'є л'у́д'і́ насм'єха́л'і́са з йóго, пр'ен'єбр'єга́л'і́, н'іхто́ н'є хот'є́у слуха́т', а пото́м наста́у д'є́н', йак откря́л'і́са н'єб'є́снийє, б'єзна́ н'єб'є́сна і пошо́у дошч. І Бог сказа́у Но́їу: „Во́їд'і́ ти і с'єм'є́ство тво́є у коу́чє́г, воз'м'і́ ус'о́го по па́р'є, пт'і́ци і зв'є́ра, і пр'єсмика́йущ'их

ус'їх б'ер'ї дл'а размнож'єн'їя, бо їа посилаїу на з'емл'у потоп". Тод'ї ус'ї побач'їл'ї, шо їд'є дошч, ст'ал'ї вил'аз'їт' на дер'єва, до Г'оспода ўжив'ат'. Вон сказаў, шо вже позно. І ўсе, шо було на з'емл'є, л'їшило с'а дих'ан'їя, ўсе потонуло. Сто двац'ат' дн'єї ішоў дошч прол'ївнїї і токо коўч'єг плаваў по вод'є, і токо останов'їўса на сто двац'атїї д'єн'. Н'є с'орок, а сто двац'ат', бо Бог забуўса, шо послаў дошч, а тод'ї зд'умаў про Н'ойа і пр'єкрат'їў дошч. А тої коўч'єг усе плаваў і останов'їўса на самої вис'окої гор'є Арар'ат (Чрв).

Ної ўз'аў зроб'їў коробл'а, коўч'єг, ўз'аў ўс'ї твар'їни по одному, по п'ар'ї, п'тиц'ї по п'ар'ї і д'їт'єї своїїх і плаваў. Шоў дошч. Л'ўди гр'їшили с'їл'но. Тр'єба ж наказ'ан'їє їм дат', Бог ўс'ак'є їм даваў, а вони ўс'о раўно, тод'ї в'їн найшоў Н'ойа, обобраў його і сказ'аў: „Роб'ї коўч'єг, д'ўже вел'їк'її, шо б' було ўсе по п'ар'ї, і зв'єр'ї і п'т'ашк'ї і все, все”. А л'ўди їдут' да см'їяца: „Шо ти роб'їши?” – сп'єваїут', на насм'їшку його бер'ут'. А Ної своїє роб'їт' і ўс'о. І Господ' сказаў йому: „Бер'ї своїу с'ем'їу. І не зачин'аї д'єр'ї, їа с'ам зачин'у”. Пошоў дошч, а л'ўди см'єїалис'. Зв'єр'ї по г'орах ут'їкалі, л'ўди т'ож'є. С'орок дн'їў не їшоў, а л':аўс'а. Ўже ї л'ўди їдут' і пр'ос'аца в коўч'єг. А Бог приїшоў і зачин'їў коўч'єг. В'їн подн'їмаўс'а на вод'ї – коўч'єг. Бог сказаў: „Не одчин'аї п'ок'ї їа сам не одчин'у”. А тод'ї ст'ала опулкаца вода (РдУ).

Л'ўде жили ў ст'аром зав'єт'є по д'єв'атс'от л'єт, по с'емс'от. А їак ст'али л'ўде гр'єшиїт, Бог стаў скороч'ат, скороч'ат, а л'ўде не к'айалиса і Бог сказаў: „Їа розкаїаўса, шо сотвор'їў св'єт і їа його їстр'єбл'у”. І Бог сказаў Ноїу: „Зроб'ї коўч'єга тр'їста л'окт'оў довжин'оїу, п'адес'ат ширин'оїу і тр'їц'ат' в'єрх, і осмол'ї його, і зроб'ї там ўс'ак'їє отд'єл'єн'їя і на худ'обку, і на пт'їцу, і на ўсе, шо на св'єт'є їє, і каж'ї л'ўд'ам, шо їа нав'єду потоп”. То л'ўде см'єїалиса: „Де тої потоп?” Бо тод'є земл'а орош'алас' рос'оїу, а не було дошч'у, і ўже їак л'ўде не к'айалиса і см'єїалиса, то Бог сказаў Ноїу: „Заход' у коўч'єг, бо їа вже б'уду їзлив'ат свої гн'єў”. І Бог отвор'їў н'єб'єснїє о'кна і лил'ас'а вода с'орок ден' і с'орок ноч'єї. І залило гет' усе, і пт'їци, л'ўде хот'єли до коўч'єга, але Ної закр'їў: „Не моїа рука закрив'ала і не моїа откр'їє”. С'орок ден' лив дошч, л'ўди вил'азили на хат'ї, на дер'єва, на ўсе, шо не займала вода, а тод'ї затоп'їло, а коўч'єг все плаваў. Остаўса одїн Ної з ж'їнкою і тр'ї сїни, і тр'ї нев'єстк'ї. І от:ого пошл'о насл'єдство (Яцк).

Значимо, що тривалість дощу в оповідях поліщуків варіюється. 20% респондентів визначають його тривалість с'орок ден' (Ігн, Пщ, Срк, Лзн, Хрс, Крч, Яцк, Брст, Япл, Чдл, Глн); 2% – с'ем'їс'ат дн'їў (Птп); також по 2% – сто двац'ат' (Чрв); сто п'адес'ат с'єм ден' (Гш): Н'є с'орок, а сто двац'ат', бо Бог забуўса, шо послаў дошч, а тод'ї зд'умаў про Н'ойа і пр'єкрат'їў дошч (Чрв).

У всіх цих переказах можна виділити основну лексико-семантичну опозицію – життя : смерть, яка реалізується через інші конкретні опозиції: Бог (Ної) : гр'їшники, праведність : гр'їх, батьки : діти, чоловік : жінка, небо : земля, засуха : дощ (злива) тощо.

Особливістю поліських вірувань про ковчег є те, що в них присутній також мотив злого духа: *Йак Ной зроб'їть коўчєг, то ўз'аў ус'їх тварінок по нър'ї. І гад'ук і ўс'єх. То гад'ука, це ж зм'єї (злий дух), вона соблазн'їла Йєву, шоб з дєрева зїєла плод. То вона (гадюка) тóко ўз'ала і прокрутіла дїрку, шоб зашла вода, шоб затоп'їт' л'удєї і коўчєг. А вуж уз'аў та і пов'їс там, заткнуў дїрку і спас. Тому ужá не ўбиваїют' і уж не кусаїє. (Пщ); А злиї хот'єў потоп'їт' коўчєг. Да вимán'уїє жїнку, шо не їди (до Нойа), а Ной зве, шо захóд', бо це ўже хлóпне (закриється) коўчєг і ўсе, а вона ўсе не їде. „Йакого чóрта ти тáм стоїїши” – каже Ной ж'їнци, а чорт їїї каже: „Їди, їди, ўже ї менє звут' в коўч'єг”. То злиї прокручуїє дїрку ў коўч'єз'ї, шоб вон потоп'їс'а, а вуж заткнуў дїрку собóйу, і вони ўратувáлис' (ЧВ).*

Відзначаємо мотив райдуги: *Вон плаваў, а тод'ї рáдуга поїав'їлас' на нєб'ї. Бог сказаў їому: „Подивїс', уже вс'о”. Вон вїйшоў на сўшу і ўсе вїйшло на сўшу. І зáново стáли жит' (Птп); А тод'ї Бог припинїў дошч і їавїў рáдугу (Хрс).* Болгарське повір'я свідчить, що до Всесвітнього потопу не було райдуги, і коли земля звільнилась від води й Ной приніс Богу жертву, Бог пообіцяв їому, що більше потопу не буде до другого Христового приходу. Бог дав райдугу як свідоцтво. Тож болгари вірять, допоки є райдуга, буде все добре, а коли не стане райдуги, то є ознакою наближення Страшного Божого суду (Афанасьєв, 1995, с. 220). Простежуємо паралель *райдуга – кінець потопу – початок нового життя.*

Найбільш типові сюжети всесвітнього потопу ґрунтуються на описі ковчегу, проникненні на ковчег злого духа, нечистого у вигляді тварини тощо. Семантика лексеми *ковчег* у словниках варіюється: 1) ст.-слов. ‘корабель, церква, будинок’ (Толстой, 2009, с. 221); 2) ‘судно, у якому, за біблійним міфом, врятувався від усесвітнього потопу Ной зі своєю родиною та тваринами’ (Жайворонок, 2006, с. 296). У поліських віруваннях 45% інформантів використовують лексему *ковчєг* (Пщ, Птп, Срк, Тх, Чрв, Чпв, Бвс, ЧВ, Мкл, РБ, Мжр, Вшв, Дбв, Млн, Рдн, РдУ, Срн, Крч, Кхр, Мшв, Яцк, Брст, Япл, Чдл), 5% – *корабєл'* (РдУ, Брв, Глн), 2% – *лóдка* (Лзн). У віруваннях поліщуків лексема *ковчег* (*корабель, лодка*) має семантику: ‘рятівне судно, в якому Ной зі своєю родиною та тваринами плавав під час потопу’; ‘корабель Ноя’, ‘місце проживання на час потопу’.

Проаналізуємо семантику лексем *потоп, повїнь, наводок* тощо. У словниках сучасної української літературної мови лексема *потоп* функціонує з такими значеннями: 1) ‘за біблійною легендою повїнь, яку через гріхи людей наслав Бог, щоб затопити землю // велика повїнь, великий розлив води’ (Бусел, 2009, с. 1089); 2) ‘вселенська повїнь, яку наслав Бог за гріхи людей’ (Жайворонок, 2006, с. 475). Російські лінгвісти визначають таку семантику лексеми *потоп*: 1) ‘катаклізм світового значення, коли гине все живе і зберігається лише його мінімум для відродження на землі’ (Токарев, 2008, с. 819); 2) ‘у міфологічних та релігійних уявленнях народів світу найбільший катаклізм, у результаті якого відбувається вторинне сотворення світу, відродження людського

роду й перехід від доісторичної епохи до історичної' (Толстой, 2009, с. 221); 3) 'танення снігів, коли під час повені (потопу) очищається спустошена зимою неродюча земля' (Афанасьєв, 1995, с. 162). Аналізуючи фрагменти поліських текстів про *потоп*, зазначимо, що в середньополіських віруваннях лексема *потоп* набуває таких значень: 1) 'повінь, яка знищила всіх грішників на землі'; 2) 'тривалий сорокаденний дощ, який наслав Бог за гріхи людей'; 3) 'прибування великої води'; 4) 'злива, яка спричинила повінь та знищення всього живого'; 5) 'провалля, в якому потонув весь світ, крім вибраних Богом'. У діалектних словниках лексему *потоп* зафіксовано зрідка. Опрацювавши низку діалектних словників (Аркушин, 2000; Лисенко, 1974; Никончук, 1979; Онишкевич, 1984; Піпаш, 2005), зауважимо, що цю лексему відзначено лише у двох: *потопа (потоп)* – 'зперед Нойової потопа: потопа світа' (бойк.); *потопа, ж.р.* – 'повінь, потоп' (гуцул.) (Онишкевич 1984, с. 125; Піпаш, 2005, с. 152). Результати нашого опитування показали, що 62% респондентів використовують лексему *потоп*, в одному випадку (2%) – *затоп*.

Лексема *повінь* має дещо іншу семантику порівняно з лексемою *потоп*: 1) 'розлиття річки під час весняного розтавання снігу, льоду або внаслідок тривалих дощів чи великих злив'; 2) 'значне підвищення рівня води в річці, озері або морі' (Бусел, 2009, с. 998). Лексема *наводок* у словнику української мови має значення 'тимчасове підняття рівня води в річках та інших водоймах внаслідок злив або розтавання снігу та льоду' (Бусел, 2009, с. 874).

Отже, лексема *потоп* за семантикою більш пов'язана з характеристикою давнього *Всесвітнього потопу*, а номени *повінь* та *наводок* більше функціонують у процесі опису сучасних гідросферних стихійних лих, що супроводжуються розливом водойм.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Представлені фрагменти текстів середньополіських вірувань про *потоп* і наші спостереження засвідчують збереження структури міфу про *Всесвітній потоп*, хоч і мають деякі специфічні особливості в деталях змісту. Зібраний матеріал лише частково відображає знання про одну зі сторін давньої історії людства, тому системне вивчення таких вірувань у сучасному мовознавстві досі залишається актуальним.

Список обстежених населених пунктів та їх скорочень

Вст – Виступовичі Овруцького р-ну Житомирської області; Гш – Гошів Овруцького р-ну; Жрб – Журба (Невгоди) Овруцького р-ну; Ігн – Ігнатпіль Овруцького р-ну; Крс – Красилівка Овруцького р-ну; Пщ – Пішаниця Овруцького р-ну; Птп – Потаповичі Овруцького р-ну; Срк – Сорокопені Овруцького р-ну; Тх – Тхорин Овруцького р-ну; Чбн – Чабан Овруцького р-ну; Чрв – Черевки Овруцького р-ну; Стр – Стирти Черняхівського р-ну; Прж – с. Пиріжки Малинського р-ну; Чпв – Чоповичі Малинського р-ну; Блк – Білокоровичі Олевського р-ну; Кшн – Кишин Олевського р-ну; Прг – Перга Олевського р-ну; Рдв – Радовель Олевського

р-ну; Уст – Устинівка Олевського р-н; Бвс – Бовсуни Лугинського р-ну; Лтк – Литкі Лугинського р-ну; ЧВ – Червона Волока Лугинського р-ну; Клш – Куліші Ємільчинського р-ну; Мдв – Медведове Ємільчинського р-ну; Мкл – Миколаївка Ємільчинського р-ну; Рсн – Рясне Ємільчинського р-ну; Срл – Середи Ємільчинського р-ну; Лзн – Лозниця Народицького р-ну; РБ – Рудня Базарська Народицького р-ну; Слц – Селець Народицького р-ну; Хрс – Христинівка Народицького р-ну; Мжр – Межирічка Радомишльського р-ну; Вшв – Вишевичі Радомишльського р-ну; Дбв – Дубовик Радомишльського р-ну; Обл – Обліткі Радомишльського р-ну; Птв – Потіївка Радомишльського р-ну; Млн – Мелені Коростенського р-ну; Мйс – Мойсіївка Коростенського р-ну; Рдн – Рудня Коростенського р-ну; РдУ – Рудня Ушомирська Коростенського р-ну; Срн – Сарновичі Коростенського р-ну; Крч – Курчиця Новоград-Волинського р-ну; РжВ – Рижани Володарськ-Волинського р-ну; Кхр – Кухарі Іванківського р-ну Київської обл.; Мрн – Мар’янівка Поліського р-ну Київської обл.; Дтк – Дитяткі Чорнобильського р-ну Київської обл.; Мшв – Машеве Чорнобильського р-ну (с. Лукаші Барашівського р-ну Київської обл.); Яцк – Яцковичі Березнівського р-ну Рівненської обл.; Лпк – Липки Гоцанського р-ну Рівненської обл.; Брст – Берестя Дубровицького р-ну Рівненської обл.; Япл – Яполоть Костопільського р-ну Рівненської обл.; Чдл – Чудель Сарненського р-ну Рівненської обл.; Брв – Борове Рокитнянського р-ну Рівненської обл.; Глн – Глинне Рокитнянського р-ну Рівненської обл.; Дрзд – Дроздинь Рокитнянського р-ну Рівненської обл.

Література та джерела

- Аркушин, Г. Л. (2000). Словник західнополіських говірок. 1 – 2. Луцьк : Вежа.
- Афанасьев, А. Н. (1995). Поэтические воззрения славян на природу: Опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований в связи с мифическими сказаниями других родственных народов. (Т. 2). М., 267 с.
- Бусел, В. Т. (2009). Великий тлумачний словник сучасної української мови. К. : Перун, 1736 с.
- Жайворонок, В. (2006). Знаки української етнокультури : слов.-довід. К. : Довіра, 703 с.
- Жила, С. М. (2006). Свята Земля Дерев: історія, звичаї, бортництво, природа. К., 228 с.
- Лисенко, П. С. (1974). Словник поліських говорів. К., 260 с.
- Мойсеєнко, В. С. (2008). Боги, потопа, люди (ілюстрована історія біблійного Чорноморського потопа). К., 92 с.
- Никончук, М. В. (1979). Матеріали до лексичного атласу української мови Правобережного Полісся. К., 314 с.
- Онишкевич, М. Й. (1984). Словник бойківських говірок : у 2 ч. Ч. 2 : О – Я. К. : Наук. думка, 514 с.

- Піпаш, Ю. О. & Галас, Б. К. (2005). Матеріали до словника гуцульських говірок. Ужгород, 266 с.
- Плечко, А. А. (2016). Фрагменти середньополіських вірувань про потоп. *Наука. Молодь. Екологія-2016. Реалії та перспективи* : матеріали ХІІ Всеукр. наук.-практ. конф. студ., аспірантів та молодих вчених (трав. 2016 р.). Житомир : ЖНАЕУ. С. 184 – 187.
- Толстой, Н. И. (2009). Славянские древности. Этнолингвистический словарь в 5 томах. (Т. 4. П – С). М. : Междунар. отношения, 704 с.
- Токарев, С. А. (2008). Мифы народов мира. Энциклопедия. (Электронное издание). М., 1148 с. Режим доступу до словника: http://www.indostan.Ru/biblioteka/knigi/2730/3412_1_o.pdf
- Цалик Станіслав. Майже Венеція: тисячолітня історія потопів у Києві. Режим доступу: <http://https://www.bbc.com/ukrainian/blog-history-45280735>

Стаття надійшла до редакції 13.04.2019 р.

Прийнято до друку 15.04.2019 р.

Рецензент – канд. філол. н., доц. Ніколаєнко І. О.